

KRONIK:

Formidling af livets slutning: *Til mine dages ende*

Arbejdet med at formidle et fotojournalistisk projekt om at være afklaret med døden viste sig at være sværere end forventet. Hvorfor er flere ikke interesserede i meget gamle mennesker?

Sidste år udgav jeg en fotobog om at være i slutningen af livet og være afklaret med døden. Bogen hedder *Til mine dages ende* og kombinerer arkivbilleder fra ni ældre menneskers fotoalbummer, citater fra interviews med dem og fotografier af dem og deres hverdag, som jeg har taget hen over en periode på to år.

Jeg kastede mig ud i projektet, fordi jeg havde en stor nysgerrighed på, hvad det vil sige at være 'mæt af dage', og hvordan man kan blive det. De ældre mennesker, jeg talte med – alle over 90 år gamle og afklarede med, at døden kan komme når som helst – var kilder til at undersøge den sindstilstand. Resultatet blev en samling af værdifulde, vise, dødsaftaubiserende og livsbekræftende udsagn og billeder, der rummer det liv, som de mennesker har levet og lever i dag med al sin ro, forfald, stolthed og ydmyghed. Da jeg var færdig, glædede jeg mig til at formidle historien og fortælle vidt og bredt om den. Fortællingen om at være i slutningen af livet og at reflektere over et levet liv, virkede for mig som noget umiddelbart vedkommende for alle.

"Jeg har lavet et fotojournalistisk projekt, hvor jeg har besøgt ældre mennesker og talt med dem om deres liv og deres syn på døden," var typisk sådan, jeg indledte min fortælling om projektet. Det har dog nok været en fejl, for til trods for min egen begejstring og emnets relevans, har det været overraskende udfordrende at formidle projektet på en gribende måde. Når jeg begejstret har fortalt om, at projektet handler om gamle

mennesker og deres forhold til livet og døden, så har jeg – stik imod min forventning – derimod oplevet en glød slukke i lytterens øjne. Det er, som om 'gamle mennesker' og 'alderdom' har været kodeord til at afkoble interessen. Eller mere præcist: Det har virket som om, at mange mennesker har kategoriseret projektet som uinteressant, *fordi* det har at gøre med gamle mennesker.

Jeg tror, at vores kulturs ungdomscentrerede fokus fører til en mangel på forståelse for, nysgerrighed omkring og indlevelse i dét at være gammel. I mine øjne er dette udtryk for et kortsigtet perspektiv. De fleste af os håber på (og kan heldigvis forvente) at blive kategoriseret som 'ældre' på et tidspunkt. Indsigt i den fase af livet vil derfor oplagt være berigende for de fleste. Dernæst og måske endnu vigtigere, så er det et ærgerligt fravalg af en værdifuld menneskelig udveksling og ressource i vores liv, hvis vi ikke interesserer os for ældre mennesker og deres perspektiv på tilværelsen.

I mine møder med de mennesker, jeg fotograferede til bogen, oplevede jeg den slags visdom, som jeg ellers mest kender fra mytologier og sagaer. En form for dyb livsvisdom, som er skabt af erfaringer fra et langt liv, med alle dets opture, nedture og udfordringer. Og som med tiden havde givet disse mennesker gode forudsætninger for at kunne forholde sig til livets mange og forskellige faser og livssituationer.

Når interessen for 'gamle mennesker' mangler, forbliver disse erfaringer og muligheden for at lære af

ældre menneskers visdom og perspektiver på livet som sagt en uudnyttet ressource. Og det er ærgerligt. Både for de ældre mennesker selv, som gerne vil og kan bidrage med erfaringer og perspektiver lært gennem et langt liv, og mindst i lige så høj grad for de unge. Unge mennesker vil med nysgerrighed og respekt – og i mødet med den rigtige person – kunne åbne for en skattekasse af livsvisdom. Og måske derigennem også for en ydmyghed og ro, som vil være en modgift til den nuværende præstations- og performancekultur, hvilket uden tvivl ville bidrage til et mere sammenhængende og balanceret samfund.

Når jeg har lavet en bog, der forsøger at formidle, hvad det vil sige at være i slutningen af livet og at være afklaret med det, hvad kan jeg så gøre for at få denne værdi og visdom med i salgstalen om projektet, så det fænger modtageren? Jeg skal måske erkende, at ord som 'gammel', 'ældre mennesker' og 'døden' kan fungere som afkoblende triggerord. Dermed skal jeg forsøge at fremhæve nogle af de værdier, som jeg selv har fundet. Tale visdommen, ydmygheden, værdigheden op:

"Projektet handler om mennesker, der deler noget af det, som de gennem et langt liv har erfaret om, hvad det vil sige at leve et fuldbyrdet liv med alt, hvad det indeholder. De deler deres erfaringer fra det levede liv og perspektiver på livets sidste fase, og de kigger med stor ro ind i det sidste skridt: døden."

KRONIK OG FOTOSERIE:
FORMIDLING AF LIVETS SLUTNING: *TIL MINE DAGES ENDE*
TOR BIRK TRADS

Tor Birk Trads,
fotojournalist, freelance
ved www.torbirktrads.dk
mail@tortrads.com

Projektet er støttet af
Fonden Ensomme
Gamles Værn og
Politiken Fonden.

FOTOSERIE

Kommenterede uddrag fra fotobogen *Til mine dages ende*

Jeg har mistet så mange af mine sanser og evner. Det er svært at acceptere. Jeg vil hellere dø med det, jeg har tilbage nu, end at opleve en nedgang. Nedgangen er det sværeste at tænke på. Derfor er døden ikke skræmmende for mig. Døden er den ultimative frihed. – Tove

*Næste år – det kan jo
være, at jeg ikke lever,
så skidt med det.
– Bente*

*Når jeg har lidt van-
skeligt ved at komme i
kontakt med folk, kan
jeg da godt se det ude-
fra: Dengang jeg var 60
år, var jeg nok heller
ikke særligt interesse-
ret i at snakke med en
gammel mand på 95.
– Niels*

Jeg har været glad for at leve et liv som den jævne mand. Jeg har aldrig drømt om at blive godsejer, og jeg kunne ikke drømme om at komme på fattighjælp. Livet midt imellem passer mig godt. – Niels

Jeg har ikke været tilfreds nok med mig selv. Det kan jeg se nu. Men dengang lærte vi jo, at piger skulle være søde, rare og nemme. Man skulle ikke rage for meget op. Man måtte ikke være selvtilfreds og selvglad. Og det er jeg ked af. For jeg ville gerne have været større i slaget. – Bente

